



musik

BIBLIOTEKSNYTT



SVENSKA
MUSIKBIBLIOTEKS-
FÖRENINGEN



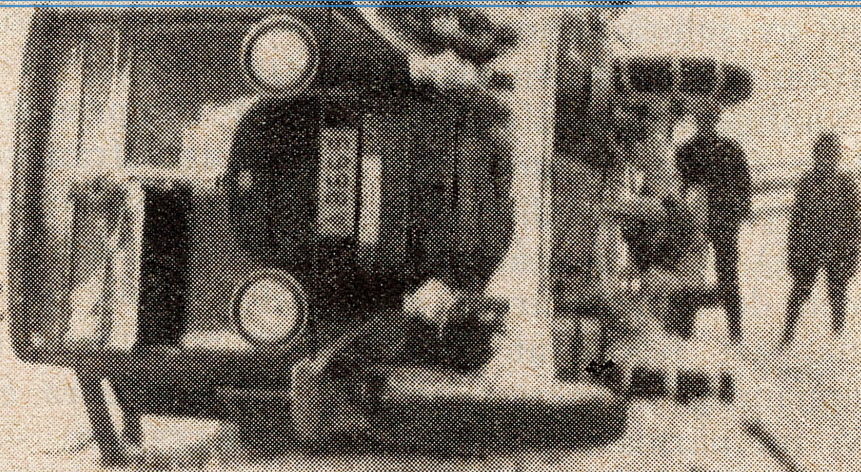
nr.3-4
2024

LANDSVÄGENS FAROR.

KALENDARIUM 2025

Mars/april
6 – 11 juli

SMBF årsmötesdagar
IAML-kongress i Salzburg, Österrike



Omslag: Sara Bergmark Elfgren har gjort librettot till Herr Arnes penningar och Peter Nordahl musiken. Foto: Myrra Malmberg (+ AI-genererat kollage upptill).
Läs mer på s. 4. Bakgrund kalendarium: Bild på vintervurpa ur Skådebanans medlemsblad nr 12 år 1926. Talias folk överfölls av en snöstorm i november. Läs mer om arkivens dag på s. 6.

INNEHÅLL

- | | | | |
|----|---|----|--|
| 3 | Ordföranden har ordet, Redaktörens ruta | 15 | Munk och etnolog – |
| 4 | Självlklart ville jag skriva en opera! | | Komitas 155-årsjubileum |
| 6 | Arbete & fritid – arkivens dag 2024 | 17 | Ekologisk hållbarhet på specialbibliotek |
| 9 | EU songbook | 19 | Summary in English |
| 10 | Blodspår i arkiven | 20 | God Jul och Gott Nytt År önskar |
| 13 | Erasmus+-resa till Berlin | | Musikbiblioteksnytt |
| 14 | SMBF:s nye sekreterare presenterar sig | | |



www.iaml.info

MUSIKBIBLIOTEKSNYTT

utges av Svenska musikbiblioteks-föreningen,
svenska sektionen av IAML,
International Association of Music Libraries,
Archives and Documentation Centres

ISSN 0283-104X

Redaktör och distr.: Gunnel Jönsson
Musik- och teaterbiblioteket
Box 16326

103 26 Stockholm

08-519 554 12 mbnytt@gmail.com

Prenumerationer inkl. medlemskap:

enskilda 350:-, institutioner 700:-, veteraner, studerande,
arbetslösa 150:-

Layout Sara Lind

Kära medlemmar



Gunnel Jönsson. Foto Tobias Danielsson.

Det blev en mycket lyckad vecka när vi hade Peter Nordahl på digitalt besök för att berätta om sig som tonsättare och om sin opera

Herr Arnes penningar. Lena Nettelbladts rapport ger er en bra sammanfattning för er som inte kunde vara med. Fyra medlemmar kunde också njuta av

föreställningen dagen efter och mingla med Peter i pausen. Sådant här måste vi ha mer av! Har kanske institutionsmedlemmar såsom arkiv och museer möjlighet att bjuda in föreningen till en digital presentation av sin verksamhet under året? Fundera på det!

Dagen som jag skriver detta är det vinter! Snön ligger vit på taken, den isblå himlen börjar sakta bli rosa. Ett år går så fort och allt kan hända – både gott och ont. Styrelsen har planeringsmöte nu i slutet av december och troligen kommer detta nummer att kunna avhämtas vid julmin-glet på Musik- och teaterbiblioteket den 18 december. Hoppas få se några av er där!

Ett nytt spännande år önskar jag er!

/Gunnel Jönsson

Redaktörens ruta

Kära läsare



Karin Thoma Savatovic (foto: okänd)

Ett dubbelnummer får avsluta 2024. Lena Nettelbladt har bidragit med tre texter vilket vi är oerhört tacksamma för. Tobias Danielsson fortsätter att korrekturläsa allt som publiceras och håller på så sätt kontakten med oss varm. En glädjande nyhet är att Karin Thoma Savatovic, Musikhögskolan i Malmö, kommer att ansluta till redaktörsgruppen inför 2025. Ett stort tack till Sara Lind som tålmodigt inväntar våra texter och gör något snyggt och spännande av dem. En god helg

önskar vi er alla – kom ihåg att adressen till oss är mbnytt@gmail.com. ALLA bidrag tas emot!

Redaktörerna Gunnel, Tobias & Karin

www.smbf.nu

musikbiblioteksforum@listserv.kb.se

www.facebook.com/ (Musikbiblioteksföreningen)



Find us on
Facebook

Självklart ville jag skriva en opera!

Lunchträff med kompositör Peter Nordahl

||| Lena Nettelbladt, text



Ebba Lejonclou som gestaltar "spöksystern" Sigrid och Tessa Maria Lehmussaari som spelar Elsalill, den enda överlevande från mordnatten. Foto Mats Bäcker.

Monika Glimskär, musikbibliotekarie på Svensk Musik och styrelsemedlem i musikbiblioteksförningen ordnade en digital lunchträff med kompositören Peter Nordahl i slutet av oktober. Peter har skrivit musiken till operan *Herr Arnes penningar* som framfördes på Folkoperan i Stockholm under hösten och noterna är deponerade hos Svensk Musik*.

Peter började med att säga att han aldrig tidigare hade pratat om sig själv, eller om sin musik, men att han var glad över att få göra det med oss.

– Jag kommer från arbetarklassmiljö och ingen i familjen höll på med musik. I kommunala musikkolan började jag med blockflöjt men jag ville hellre gå över till piano. Min mamma, som

studerade till förskolelärare, köpte ett piano för hela studiebidraget. Jag spelade två timmar om dagen från 10 års ålder. Jag höll på med ishockey på elitnivå tills jag var 19 år. Då bestämde jag mig för att satsa på musiken och tog en kantorsexamen. Under en tid var jag anställd som barpianist på hotell Royal Viking i Stockholm. Där spelade jag 4 timmar om dagen, sex dagar i veckan. Jag använde *The American Songbook* och började improvisera utifrån den.

Pianisten är det ordning på

Peter startade en jazztrio med Patrik Boman på kontrabas och Ronnie Gardiner på trummor. Trion samarbetade bland annat med Lisa Ekdahl.

– I en ensemble är det ofta pianistens lott att arrangera. "Pianisten är det ordning

på – den är inte så flummig", säger Peter med ett skratt. Jag arrangerade för trion och för Frälsas blåsorkester. Jag är autodidakt när det gäller arrangering.

Han har en masterexamen i filmmusikkomponerande från Musikhögskolan i Malmö och fick en guldbaggenominering för musiken till filmen *Monica Z*. Peter har arrangerat, producerat och samarbetat med en mängd artister.

– Jag har haft förmånen att få möta min musik, säger han.

Peter tog privatlektioner i dirigering för Lars Benstorp och debuterade som operadirigent på Malmö opera 2003. Han har sedan dess dirigerat otaliga orkester världen över.

En pjäs med operaröster

För tre år sedan frågade Tobias Theorell och Henrik Schaefer från Folkoperan Peter om han ville skriva en opera tillsammans med Sara Bergmark Elfgren utifrån Selma Lagerlöfs berättelse *Herr Arnes penningar*.

– Självklart ville jag skriva en opera! var Peters omedelbara svar. Men hur gör man?

Sara och Peter träffades för en lunch. De klickade med varandra från första stunden. De gick på bio, teater och operaför att få inspiration. I programhäftet står det att deras samarbete har varit prestigelöst.

Herr Arnes penningar av Selma Lagerlöf publicerades 1904. Handlingen utspelar sig vintertid, i Marstrand, Bohuslän och bygger på en verklig händelse från februari 1586. Skotska legosoldater bryter sig in hos den rike prästen Herr



Monika Glimskär och Peter Nordahl från tillfället då föreningsmedlemmar såg föreställningen tillsammans. Foto Kerstin Carpvik

Arne. De tar hans silverskatt, mördar hans familj och tjänstefolk samt bränner upp hans gård. Endast herr Arnes fosterdotter Elsalill överlever. Elsalill blir kär i legosoldaten Sir Archie som inte kan lämna Marstrand på grund av isen. Sigrid, Elsalills fostersyster, som blev mördad av Sir Archie, visar sig för Elsalill och vädjar om rättvisa. Sara Bergmark Elfgren skalade bort personer i berättelsen så att det blev tre roller i ett psykologiskt triangeldrama om blod, kärlek och spökerier.

"Wow, har du skrivit en fuga?"

En förebild i Peters operakomponerande är Bernsteins *West Side Story* och Stephen Sondheims musikaler *Sunday in the Park with George* och *Passion*. Det skulle vara ett "Broadway-format" med akt ett på en timme och en något kortare andra akt. Folkoperan ville först göra en familjeföreställning men vi kom fram till att det behövdes en åldersgräns på 13 år.

– När man jobbar med sångare handlar det om att förmedla texten. Det är hundra procent fokus på innehållet. Man får gå ifrån sitt ego för att få fram historien. Det är A och O att underkasta sig texten och innehållet. Så har jag jobbat med min opera.

– Jag vill inte göra en nummerrevy utan mer en teaterpjäs. Vartenda ord är viktigt. Musiken stannar inte upp, sångarna upprepar inte ord. Jag ville göra en pjäs med operaröster.

Eftersom handlingen utspelar sig på Marstrand åkte Peter dit hösten 2022 och stannade i två veckor för att påbörja komponerandet.



Librettist Sara Bergmark Elfgren och kompositör Peter Nordahl fångade på bild under repetitionsarbetet. Foto Mats Bäcker.

– Det var väldigt inspirerande. Naturen är mycket viktig i texten och jag ville få in den i verket. Havet i Selmas berättelse är fruset. Det är en förbannelse att isen inte släpper förrän gärningsmännen är fångade. Jag ville få in tonen och känslan redan i prologen som är cirka fem minuter lång. Jag är mest nöjd med prologen. "Wow, har du skrivit en fuga?" frågade Henrik Schaefer när han hörde den. Det är bara stråkar i början som sedan spelar i 'forte' för att få fram ett träigt naturljud.

Man är fri när det inte finns någon tydlig tonalitet

– Musiken innehåller inte moll eller dur, endast antydningar. Det är inga klanger eller partier som löses upp, de blir aldrig rena och klara. Det finns hela tiden frågetecken efter varje takt och varje scen. Jag har jobbat hårt med det. När jag får en idé fullföljer jag den, jag löper linan ut. Jag har byggt tonalitet med egna skalor på 8-9 toner. Man är fri när det inte finns någon tydlig tonalitet. Jag ville ha det skevt med mycket slagverk med långsamma glissandon, fulljud och stråke på cymbalen. Det är spännande med instrument som inte går att kontrollera helt ut. Det skapar en osäkerhet. De två slagverkarna som får jobba hårt använder till exempel en så kallad waterphone* som är en metallbehållare med

vatten och en metallpinne.

Jag ville ha den symfoniska klangen men högst 27 musiker får plats på Folkoperans scen. Det är 15 stråkar, piano, celesta, harpa och blåsare vilket anges så här i partiturordning: för solister & ork -- 1*1*1*1* 11*2*0 02 1 keyboard, str.

Gunnel Jönsson frågar om Peter har använt ledmotivsteknik?

– Alla karaktärer har återkommande motiv. Orkestersatsen är sträv, atonal men sångfraserna har jag velat göra sångbara och melodiska. Känslotemat "ledsnad" kan olika personer ha. Prologens musik kommer tillbaka i scenbyten.

Två dagar efter lunchträffen såg några medlemmar ur föreningen Herr Arnes penningar tillsammans med Peter Nordahl.

Tack till Monika som ordande detta. Kanske kan det bli flera gånger? Och tack förstås till Peter Nordahl!

*Svenska Musiks uppdrag är att dokumentera och tillgängliggöra noter inom den samtida opublicerade musiken. Svensk Musik är dotterbolag till upphovsrättsorganisationen Stim. Noterna till Herr Arnes penningar finns deponerade hos Svensk Musik. tinyurl.com/ycv5eadt

*Herr Arnes penningar, klaverutdrag i Libris: tinyurl.com/mwwbdhb3

*Waterphone en.wikipedia.org/wiki/Waterphone

Arbete & fritid – arkivens dag 2024

||| Lena Nettelbladt, text & foto



Aina Myrstener, biblioteks- och arkivassistent, har skrivit en uppsats i ämnet historia vid Stockholms universitet om tiggerverser. I handen håller hon en tiggervers skriven av Gottfrid Nilsson om olyckan i Nyvångs gruva.



Lena Gustafson är teaterarkivarie vid Musik- och teaterbiblioteket. På vagnen finns Skådebanans klippböcker, månadshäfte, kontrakt samt rollhäftet till pjäsen Vilddjuret av Ernst Didring (1868-1931).



Raritetsbibliotekarie Marina Demina har försökt väcka intresse för samlingen med harmonimusik. Hon hoppas att någon blåsorkester vill spela musiken.



Sverker Hyltén-Cavallius är forskningsamordnare hos Svenskt visarkiv. Hans fokus är äldre populärmusik.

Musik- och teaterbiblioteket och Svenskt visarkiv är mycket flitiga och inspirerande på sociala medier. Ingen av deras följare har kunnat undgå att de valde att starta arkivens dag redan på fredagen. Arkivens dag arrangerades första gången 1998 och den firas i hela Norden den andra lördagen i november. Temat för året var Arbete och fritid. Sebastian Lindblom, enhetschef arkivenheten, presenterade programmet som innehöll fyra trevliga föredrag.

Tiggerverser om olyckor

Först ut var Aina Myrstener som är biblioteks- och arkivassistent. Hon presenterade sin nyskrivna uppsats i ämnet historia vid Stockholms universitet: *Sång diktad om min olyckshändelse. Arbetsplatsolyckor manifesterade i tiggerverser 1914–1944.*

Arbetare som råkat ut för olyckor beskrev sin situation i tryckta verser som de sålde för att klara uppehållet. Tiggerverser är en form av skillingtryck och de ger en bild av kroppsarbetarnas villkor.

“Verserna är små självbiografier över tiggarens olycka och livssituation

Skillingtryck finns från 1500-talet och de utgör en tidig form av massmedium. Aina har forskat i samlingarna med skillingtryck som finns hos Kungliga biblioteket och Svenskt visarkiv, sammanlagt 4000 tryck.

– Jag hittade 103 verser av 35 upphovsmän om arbetsplatsolyckor. De flesta var sprängningsolyckor som

lett till blindhet eller invaliditet, termer som de själva använder. Verserna är små självbiografier över tiggarens olycka och livssituation.

Invalidens klagan

Olyckorna skedde i farliga miljöer vid bro- och tunnelbyggen, järnvägsbyggen och i gruvor. Industrialiseringen gick snabbt. Det kom nya maskiner som arbetarna ännu inte hade rutin på. Dynamiten var relativt ny. Många var säsongarbetare och de arbetade på ackord. En person som Aina hittade i arkiven hade efter olyckan tryckt upp sina verser vid 13 tillfällen under 17 år.

Lösdrivarlagen från 1885 sade att ingen fick gå arbetslös. En person som "sysslös stryker omkring från ort till annan" kunde bli dömd till tvångsarbete från en månad till tre på tvångsarbetsanstalt.



Sebastian Lindblom inleder dagen med att berätta om verksamheten vid Musik- och teaterbiblioteket och Svenskt visarkiv. Han fortsätter med att presentera programmet och alla talare. Sebastian är enhetschef vid arkivenheten vid Musik- och teaterbiblioteket.

– Att beskriva sin arbetsplatsolycka i en tigggarvers var ett sätt att försvara att man inte kunde arbeta. Många fick ingen ersättning från sin arbetsgivare. Därför var verserna ett sätt för den anställda att förmedla, att arbetsgivaren inte följer lagen om arbetsskydd. Först 1916 kom olycksfallsförsäkringslagen.

Vi fick höra ett klingande exempel. Det var *Invalidens klagan* skriven av Karl Joelsson 1910, tonsatt av Lucas Stark. Aina har också i tidningslägg och sjukjournaler kunnat följa några arbetares öden till exempel kolhuggare Gottfrid Nilsson som var med om en olycka i Nyvångs gruva 21 januari 1919.

Skådebanans arkiv

Att ta teatern till folket och folket till teatern. Publikarbete i nöd och lust var titeln på teaterarkivarie Lena Gustafssons föredrag. Skådebanan startade 1910 på initiativ av journalisten Walter Stenström. Syftet var att ta teatern till publiken, att "inom vårt land bereda föreningens medlemmar rikliga tillfällen att med ringa kostnad komma i åtnjutande av teaterkonst". Lena har fördjupat sig i Skådebanans arkiv som finns hos Musik- och teaterbiblioteket.

Den första föreställningen som Skådebanan erbjöd med lägre biljettpreiser var *Mäster Olof* av August Strindberg på Dramaten. Fler följde och i arkivet finns flera brev där brevskrivaren klagar på att

biljetterna redan har tagit slut. Svaret blir att de måste vara på plats redan klockan 6 för att köa!

Köttfärgade triåer

Skådebanan ordnade egna turnerande teaterföreställningar. Skådespelarna hade ofta ett mycket digert spelschema med ett flertal föreställningar varje dag – och dessutom på olika orter. Lena visade bilder på fordon, det vill säga de små lastbilar som de färdades i och som ibland råkade ut för olyckor på snöiga vägar. De nådde stor publik, år 1930 var siffran 248 808 besökare!

I arkivet finns kontrakt och vi fick se ett exempel. Skådespelaren Julia Jonsson fick halv lön under repetitions-tiden 1926. Hon fick själv stå för sin kostym och enligt kontrakten behövde hon införskaffa "köttfärgade triåer" Hon skulle också fungera som garderobiär. Julia Jonsson fick 450 kronor i månadslön (ca 15 900 kr i dagens penningvärde).

Skådebanan gav ut månadshäften från 1915. De innehöll presentationer av kommande föreställningar men också allmänna artiklar om teater. Till pjäsen *Vilddjuret* av Ernst Didring (1868–1931) finns rollhäftet, en för varje roll med stickreplikor för övriga i ensemblen. Skådebanans arkiv innehåller också klippböcker.

År 1934 bildades Riksteatern och då upphörde Skådebanan med egna föreställningar. De fortsatte att sprida teater genom sin abonnemangsorganisation som gav billigare biljetter till teaterföreställningar. Idag finns det åtta regionala Skådebanor i Sverige och de arbetar på olika sätt med att sprida teater och annan kultur.

Skådebanans arkiv:

tinyurl.com/2fdzmy99

Läs mer om Skådebanan

tinyurl.com/bdf88xeb

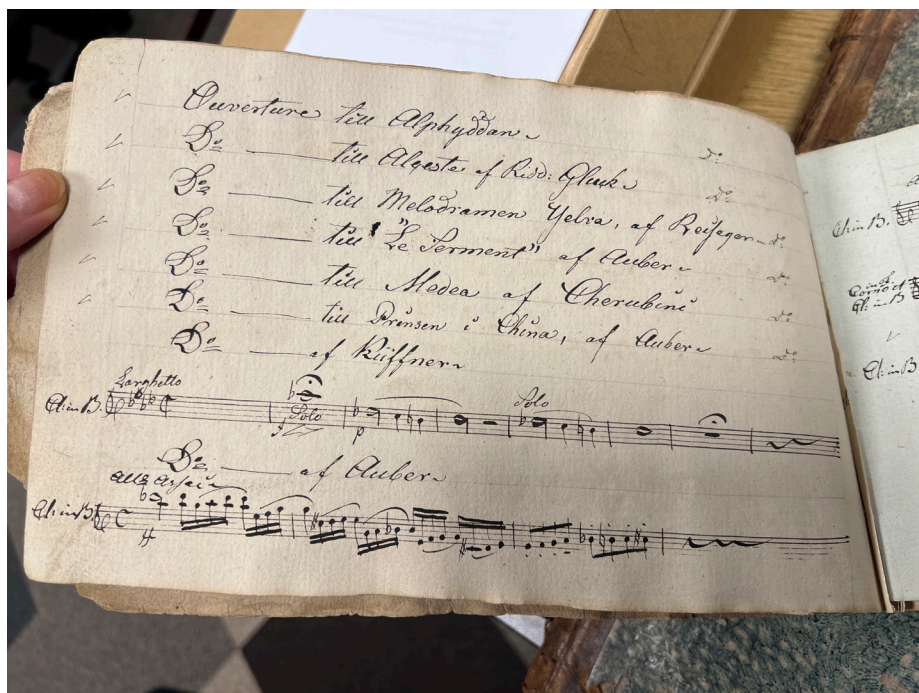
Harmonimusik

I Musik- och teaterbibliotekets samling med äldre noter finns Första livgrenadjärregementets notbibliotek, en samling handskrivna partiturer och stämmor till blåsmusik, så kallad harmonimusik från 1800-talet. Raritetsbibliotekarie Marina Demina ansluter till dagens tema med titeln *Hovkapellisternas sommarjobb – en inblick i Första livgrenadjärregementets notbibliotek från 1800-talet*. Samlingen innehåller arrangemang, mest potpurrier på operor men även originalmusik för blåsare. Här finns till exempel Bernhard Crusells (1775–1838) arrangemang av Rossinis opera *La gazza ladra* (Den tjuvaktiga skatan), operan *Oberon* av Carl Maria von Weber (1786–1826) i ett arrangemang gjort endast ett år efter operans tillkomst och 65 arrangemang med musik komponerad av den idag nästan helt bortglömde kompositören Daniel François Esprit Auber (1782–1871).

– Redan på 1700-talet var det vanligt med så kallad harmonimusik. 1782 skriver Mozart i ett brev att "Jag måste arrangera min opera till harmonimusik". Troligtvis syftar han på operan *Entführung aus dem Serail* (Enleveringen ur Seraljen) som han ville arrangera för blåsare innan någon annan gjorde det, berättar Marina.

Sommarjobb och fattiga badgäster

Bernhard Crusell var anställd som klarinettist vid Kungl. Hovkapellet. Eftersom han inte fick betalt under sommaren tog han jobb i musikkåren i Linköping. Han tog med sig hela



Katalogen över Första livgrenadjärregementets notbibliotek är förtecknad av tonsättaren och klarinettisten Bernhard Crusell. Den innehåller titlar, kompositörer och notincipit (utskrivna notbörjan).

familjen, det vill säga fru och sex barn. I Linköping blev han musikdirektör vid första och andra livgrenadjärregementet 1818–1838. Han arrangerade harmonimusik, repeterade marschmusik och undervisade.

– Ett problem var att musikerna drack för mycket. Crusell instiftade Måttlighetsföreningen. Av 120 musiker var det endast tre stycken som inte ville vara med! Han instiftade också en slags försäkringskassa för musiker och en stipendiefond.

Marina visar oss den katalog som Crusell gjorde över noterna i Första livgrenadjärregementets notbibliotek. Katalogen förtecknar kompositör, titel och notincipit (notbörjan på verken). Här finns också originalkompositioner av Crusell. Bernhard Crusell var en mångsysslare. Han översatte operalibretton, till exempel *Figaros bröllop* av Mozart och *Fidelio* av Beethoven. Han var mycket intresserad av undervisning och studerade hur andra gjorde när de undervisade. Ett mer udda intresse var att han sydde handskar! När han var på semester i Strömstad år 1833 dog Gustaf Adolf Fredrik De la Gardie den 19 juli. Han var ende son till Jacob Gustaf De la Gardie (1768 – 1842). Crusell skrev begravningsmusiken och ordnade en välgörenhetskonsert. Han startade också en fond för fattiga badgäster! Crusellfonden hade 100 000

kr vid 100-årsjubileet år 1933 och ägde ett hus med plats för fattiga badgäster. Selma Lagerlöf skrev ett kapitel i jubileumsboken som kom ut 1933.

Marina avslutar med att visa handskrivna noter till ett Requiem i Ess-dur av okänd kompositör upphittat hos

“Ett problem var att musikerna drack för mycket

Svea Livgarde. I Första livgrenadjärregementets notbibliotek finns noter skrivna av Bernhard Crusells svärson Frans Carl Preumayr (1782–1853). Frans Preumayr var fagottist i Kungl. Hovkapellet. Under några år ledde han Första livgrenadjärregementets och Svea Livgardes musikkår. Notpikturen på det okända Rekviet stämmer med notpikturen av Preumayr som finns i samlingen. Mysteriet är nära att bli löst! Marina visar också hans resedagbok på 840 sidor som hon hoppas kunna digitalisera snart.

Arbete & Fritid – en musikalisk upptäcktsresa

Dagens sista punkt står forsknings-samordnare Sverker Hylltén-Cavallius för. Hans tjänst vid Svenskt visarkiv har

en inriktning mot äldre populärmusik. När temat för arkivens dag blev känt var det självklart för honom att berätta om gruppen Arbete & Fritid. I Svenskt visarkivs samlingar finns intervjuer med medlemmar och inspelningar från konserter. Sverker börjar med att spela låten *Damen i svart* från albumet *Arbete och Fritid* från 1970. I Svensk mediedatabas* står Roland Keijser som kompositör. Men gruppen improviserade ofta, ibland blev låtarna 30 minuter långa. Sverker pekar på att de var genreöverskridande och formöverskridande och unika på så sätt att de spelade världsmusik innan termen var uppfunnen. Arbete & Fritid hade "örat mot världen".

– De använde borduner och modala skalor. De blandade minimalism, indiska ragor, friformjazz, folkmusik och rock, säger Sverker.

– Det var det roligaste bandet att spela med. Det var så öppet. Vi gjorde sanslösa kollektiva improvisationer, säger trummisen Thomas Mera Garz i en intervju som vi får höra.

Saxofonisten Roland Keijser var med och bildade Arbete & Fritid. Han var född i Mockfjärd men "återupptäckte" svensk folkmusik när han på radio lyssnade på en konsert från Moderna museet som avslutades med musik med Pål-Olle. Det berättar han i en intervju från 2009.

En annan medlem var Bengt Berger (trummor, slagverk) och han berättar om att han såg någon hålla i en skiva med Ravi Shankar. Så blev han intresserad för indisk musik som han tog med till bandet.

Andra medlemmar under åren har varit: Torsten Eckerman (trumpet, piano, tamburin), Ove Karlsson (cello, bas, gitarr, orgel) och Kjell Westling (fiol, saxofon, flöjt, gitarr, piano)

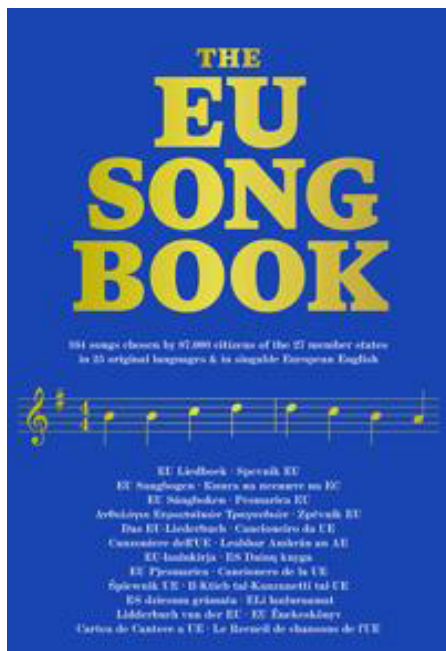
Gruppen upplöstes 1981. De hade då haft 1000 spelningar på 12 år. Deras mest spelade låt på Spotify är *Gånglåt* efter Lejsme Per (Lejsme Per Larsson (1822–1907).

Svensk mediedatabas smdb.kb.se/

Tack till alla för denna trevliga eftermiddag!

EU Songbook

|| Kerstin Carpvik, överbibliotekarie, Musik- & teaterbiblioteket, text



Omslag till EU Songbook

Efter många års arbete har nu EU-sångboken kommit ut. EG, som Europeiska Unionen benämndes tidigare, grundades 1950 och EU bildades 1993. Mottot för EU är "enighet i mångfald" och det visar sig verkligen i denna samling sånger. Boken omfattar både internationellt välkända klassiker och lokala pärlor, som inte hörs så ofta utanför det egna landets gränser.

Arbetet med sångboken startade 2015 efter ett medborgarinitiativ inom EU. Boken innehåller 6 sånger från vart och ett av de 27 EU-länderna. Varje sång har en kort kommentar och sångtexten är på originalspråket med översättning till sångbar engelska. Sångernas representerar ett spektrum från 1400-talet fram till idag med både folkmusik, klassisk visa och popsånger. Inga nationalsånger finns med, men Europahymnen är med och också sången "Should Old Acquaintance be forgot" (Auld Lang Syne) som en hälsning till Storbritannien som lämnade EU 2020.

Sångerna har 6 teman: kärlek, natur och årstider, frihet och fred, folksånger och traditionella sånger, tro och andlighet samt barnvisor och varje land fick rösta fram sina favoriter. I Sverige gjorde Kungliga musikhögskolan, Musikhögskolan i Malmö och Svenskt visarkiv ett urval av sånger att rösta på och ca 3000 personer röstade fram de sånger från Sverige som nu finns med i sångboken:

Så skimrande var aldrig havet

Öppna Landskap

Ånglamark

Uti vår hage

En vänlig grönska (Sommarpsalm)

Idas sommarvisa

Jag tycker att de valda sångerna speglar en djup kärlek till naturen och de växlande årstiderna. Bidragen visar på glädjen när ljuset och värmen återvänder och tacksamheten över det som naturen ger. Sångerna sjungs på skolavslutningar och bröllop såväl som på begravningar. De tillhör den svenska sång- och körtraditionen.

Fred Lane (engelsk-svensk musiker och tonsättare) har gjort översättningarna från svenska till engelska och jag har skrivit kommentarer till sångerna.

Boken finns att låna här: tinyurl.com/hfhe7yfk

Det finns även en app som är gratis att ladda ner, där text, musik och kommentarer finns med eu-songbook.org/app/

Läs mer: tinyurl.com/mrx4bcc2

Nu är det dags att förnya medlemsavgiften för 2025!

Kom ihåg att betala medlemsavgiften för 2025 – senast 31 januari! Detta för att avgiften till IAML ska vara betald senast 1 mars och kassören behöver våra uppgifter i god tid.

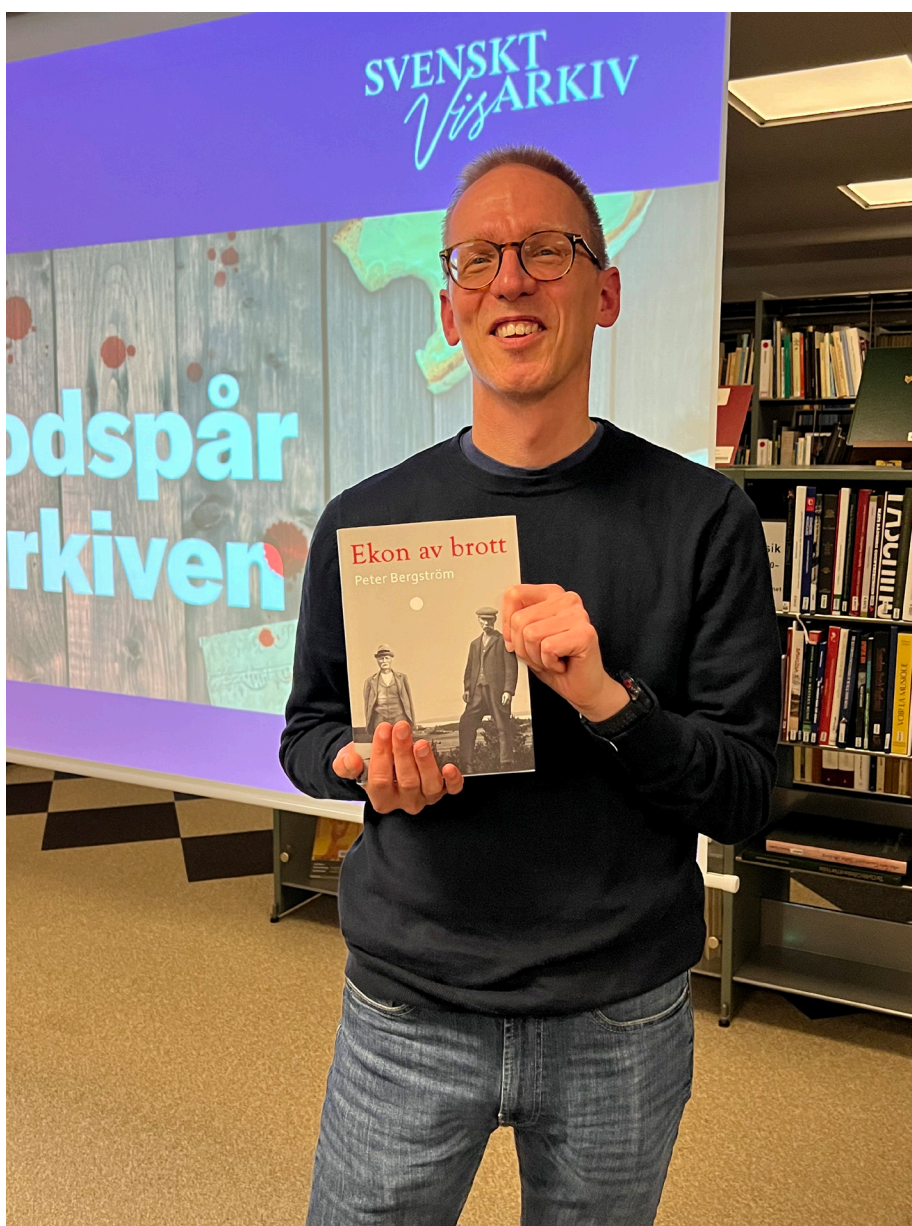
Föreningen behöver er!

- Institutioner 700 kr
- Enskilda medlemmar 350 kr
- Veteraner, studerande och arbetslösa 150 kr (medlemskap i IAML och tidskriften Fontes ingår inte)

Plusgiro
65 21 22-3

Blodspår i arkiven

||| Lena Nettelblatt, text & foto



Peter Bergström har skrivit boken *Ekon av brott* om två mördare i Skattlösberg.

En mörk och regnig onsdag i oktober bjöd Svenskt visarkiv in till en spännande kväll som de kallade Blodspår i arkiven. Anna

Björk, som är forsningsarkivarie med ansvar för danssamlingarna vid Svenskt visarkiv, var kvällens konferencier.

Albert Granlund – mördaren och musiken

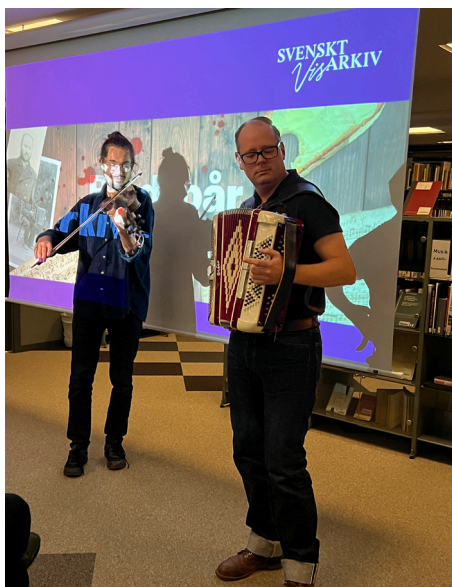
Först ut var Peter Bergström som är bibliotekarie vid Kungliga biblioteket. Han har nyss debuterat med boken *Ekon av brott* som handlar om de två ökända mördarna i Skattlösberg, Karl Ludvig Granlund och hans styvson Albert Granlund. Det började med Peters intresse för diktaren Dan Andersson (1888–1920). Dan Andersson kom från Skattlösberg i Grangärde socken, cirka 3 mil från Ludvika där Peter växte upp. Peter hittade ett fotografi taget på Dan Anderson av fotografen Albert Granlund från 1904 och han började intressera sig för denne Albert. Albert och Dan var grannar och de spelade fiol ihop. Peter gav en bakgrund till hur människor levde i trakten i början av 1900-talet med fattigdom, svält och onykterhet. Det var heller ingen licensplikt på vapen vid den här tiden.

Rå och okunnig

Karl Ludvig Granlund, kallad Gardist-Kalle var född 1852.

– Han sades vara ”rå och okunnig och stal allt han kom över”, berättar Peter. Albert Granlund, hans styvson, föddes 1865. Han var en duktig musiker men han fick lära sig tjuvjakt och annat av sin styvfar. Albert musicerade tillsammans med Dan Andersson som gav kommentaren om Albert att han var ”svärmodig”. Förutom fiol spelade Albert dragspel, gitarr, ocarina och Ess-kornett.

Gardist-Kalle mördade två gånger. 1901 dödade han sin granne Finn-Per men



Jonas Hentati Sundberg och Wictor Johansson spelar låtar traderade efter Albert Granlund. Jonas spelar på Albert Granlunds egen fiol.

han nekade till brottet. 1916 sköt han Per Johan Hedberg i det så kallade Fredmundsbergsmordet. Vid rättegången erkände han båda morderna. Den troliga orsaken var svartsjuka. Om Fredmundsbergsmordet finns ett skillingtryck med 19 verser som ska sjungas på melodin: Hon växte i torpet i susande skog. Vers 12 lyder:

*Men boven, som mördat, han hem sig beger
att påklädd på soffan till ro slå sig ner
kanhända han ångra, vad han haver gjort
det säger sig självt att han bort*

tinyurl.com/5y65e47j

Albert Granlund försökte mörda sin kusin Ida och hamnade i fängelset på Långholmen i tre år. Idas bror köpte senare in noterna som tillhört Albert Granlund.

Uvbergsmysteriet

År 1913 bodde Albert i en liten stuga vid Norra Uvberget nära Sunnansjö i Grangärde socken. Den 12/6 år 1913 hade Albert druckit sprit och han gav sig på änkan och fembarnsmamman Sara-Lisa Jansson som bodde i stugan bredvid. Hon försökte fly men Albert jagade efter och sköt henne i ryggen. Denna hemska händelse kallas Uvbergsmysteriet eftersom Albert aldrig blev återfunnen. Peter Bergström har gjort mycket efterforskningar och kastar i sin bok ett nytt ljus på denna mordgåta.

En sökning på Mördaren vid Uvberget i

Svenskt visarkivs Vis- och låtregister ger 10 träffar: tinyurl.com/bd4zm522

Efter föredraget spelade Wictor Johansson dragspel och Jonas Hentati Sundberg fiol. Jonas spelar på Albert Granlunds egen fiol och de spelar låtar ur Albert Granlunds repertoar.

– Dan Andersson hade inte rätt – Albert Granlunds låtar var inte särskilt vemodiga, säger Wictor. Jonas håller med:

– Det blir en viss kontrast – att en så usel människa kan göra sådan glad musik, säger Jonas när de har spelat en polkett efter Albert Granlund.

Dragspelsbrott: handklaveret i kriminalhistorien

När Wictor spelat klart är det hans tur att ta hålla sitt föredrag: *Dragspelsbrott: Handklaveret i kriminalhistorien*. Wictor är enhetschef och forskningsarkivarie vid Svenskt visarkiv. Wictor kommer att ge oss flera exempel på hur dragspelet har figurerat i kriminella eller brottsliga sammanhang.

Under 1920-talet i Lesotho i Sydafrika uppstod en musikstil kallad famo. Det var migranter som arbetade i gruvorna som spelade dragspel, sång, bas och trummor. Idag har man problem med rivaliserande gäng som utmanar vandra med famo-music med nedsättande texter vars dispyter kan urarta till blodiga

strider. En känd famo-artist är Khopolo Kholue. tinyurl.com/zb3rpxvk

Kväsarvalsen och Kungsholmsligan

I Sverige skriver journalisten och folkmusikforskaren K P Leffler i slutet av 1800-talet att "dragspelet ger näring åt ligapojkslynnen". Han syftar på de gäng som finns i Stockholm som kallas kväsakvantingar eller kväsarrynkor och som har gett upphov till den populära *Kväsarvalsen*. Melodin hade Artur Högstedt hört på en dansbana och han satte egen text på Stockholmsslang. I Svenskt Visarkiv finns det 120 inspelade versioner av *Kväsarvalsen*. En annan låt av Artur Högstedt är *Kungsholmsligans paradmarsch* från 1898. Kungsholmsligan var ett ungdomsgäng. Så här lyder texten:

Till Kungsholms tull en stjärnklar natt vi tåga

med både skåp och fjälla under arm, under arm*

och under pirkan välvas mörka tankar

och ingen mäktiga hindra deras gång - sicken en gång!

Till Kungsholms tull vi tåga

och där vårt liv vi våga

vi dessa kväsarkvantingar tillhör

som blott för skåp och för vår fjälla dör - stekt i smör!

*skåp = dragspel



Böcker om skillingtryck av Karin Strand: *En botfärdig synderskas svanesång* och *Brott, tiggeri och brännvins fördärv*.

Koffertmord och dragospelare från Italien

År 1879 inträffade en konflikt om avbetalningen på ett dragspel. Konflikten fick dödlig utgång och fången Johan Östrand har skildrat det i sin *Lefnadsbeskrivning*.

Wictor fortsätter med att berätta om det hemska koffertmordet i Bagarmossen som ägde rum 1954. Upprinnelsen var en tvist om ett munspel som slutade med att den ene styckmördade den andre och lade honom i två koffertar.

I början av 1900-talet skedde en professionalisering av dragspelsutövningen. Skickliga dragospelare från Italien turnerade i Sverige. En av dem var Sebastian di Zazzo som spelade in flera skivor med sitt treradiga halvkromatiska dragspel. Sebastian och kollegan Alexander de la Motte råkade i fyllegräl och blev haffade av polisen den 3 september 1907. Hos Stockholmskällan kan du se polisens fotografi och uppgifter om Sebastian [stockholmskallan.stockholm.se/post/30658](https://kallan.stockholm.se/post/30658)

Du kan läsa om honom och andra Italiens dragospelare i böckerna *Svenska dragospelare från 1946* och *Gipskatter och positiv* av Christian Catomeris från 1988.

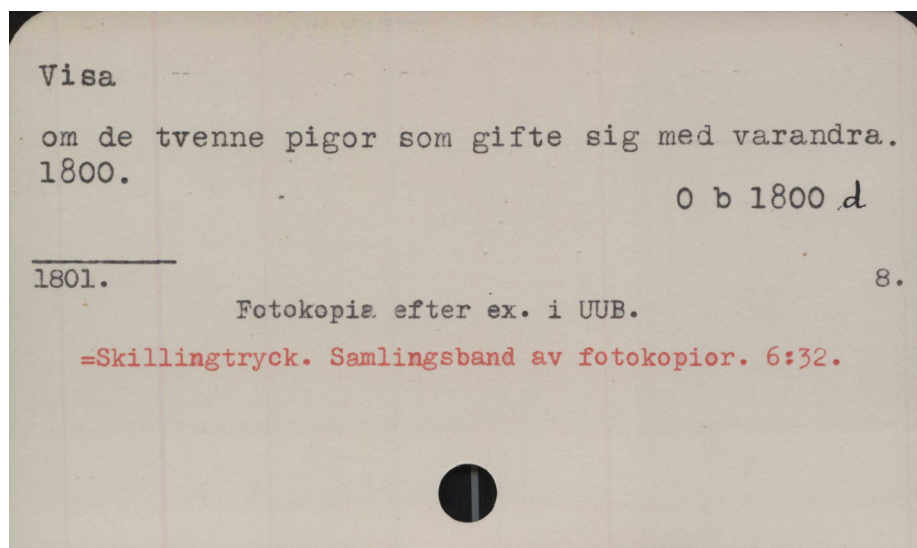
– Som ni förstår är bilden av dragspel inget att skämta om – det kan vara på blodigt allvar, avslutar Wictor sitt spännande föredrag.

True crime i skillingtryck

Karin Strand, arkivchef, tar över stafett-pinnen. Karin är också docent i bokhistoria och doktor i litteraturvetenskap. Hon har länge studerat skillingtryck och skrivit flera böcker i ämnet:

Brott, tiggeri och brännvinets fördärv (2016) och *En botfärdig synderskas svanesång* (2019). Den 11 december är det boksläpp för ännu en bok: *Skillingtryckstoppen* som hon är redaktör för tillsammans med Märta Ramsten.

– Skillingtryck är vårt äldsta folkliga massmedium och de finns från 1500-talet i hela i Skandinavien fram till början av 1900-talet. Det är nyhetsvisor och humoristiska visor men det finns också sub-genrer med visor som handlar



Katalogkort från Kungliga biblioteket: Visa om de tvenne pigor som gifte sig med varandra från år 1800.

om verkliga brott. Från 1600-talet finns det visor som handlar om aktuella avrättningar. Från 1800-talet är det mer berättande visor och på 1900-talet är fokus mer på offret. Skillingtryck är nyckelhål till historien. De kan ge oss ingångar till enskilda människooöden.

Skillingtrycken innehöll endast visornas text. Ibland står det angivet vilken melodi som texten ska sjungas på. Texten är oftast i första person. Ibland kunde trycken också innehålla en prosaberättelse.

Råttkrut i smöret

Karin ger ett exempel på ett skillingtryck som skildrar ett giftmord i Ystad år 1698. Nils Willumsson var otrogen med mjölnardottern Kristina som blev gravid. Nils och Kristina ville bli av med Nils hustru Karna. Hustrun anade oråd och uppsökte prästen och berättade hur hon kände. Kristinaförslog, att Nils skulle bjuda Karna på en förgiftad smörgås. Det gjorde Nils. Han blandade råttkrut, det vill säga arsenik, i smöret på en smörgås som hustrun Karna åt och sedan dog av. Eftersom hustrun hade oroat sig inför prästen så blev Nils och Kristina snart gripna. De blev dömda till ett så kallat skärpt dödsstraff. Utifrån årtal och ort i skillingtrycket har Karin kunnat leta fram berättelsen bakom visan i kyrkoarkiv och domstolsprotokoll.

Ett annat skillingtryck skildrar Christina Pehrsson som avrättades i Göteborg 1741 då hon var 33 år på grund av att hon har levt i incest med sin far.

Två pigor omtalas som gifta sig vill

Visa om tvenne pigor skildrar giftermålet år 1800 mellan Anders Magnus Åhrman 23 år och Fredrica Lundmark, 21. Anders Magnus var en kvinna och hette egentligen Anna Maria Åhrman. Anna Maria var taffeltäckare, det vill säga hade ansvar för dukningen. Fredrica var hushållerska och de arbetade på samma gård i Vaksala i slutet av 1790-talet. Inför giftermålet blev Anna Maria kallad till läkarundersökning men Fredrica skickade sin bror. Några månader efter giftermålet vände sig Fredricas far till kyrkoherden som anmälde händelsen till domkapitlet. Fredrica och Anna Maria blev anklagade för att "skämta med gudomens praktiker". Myndigheterna ville tysta ner hela historien och rättegången hölls inom lyckta dörrar men snart spreds visan om händelsen i åtminstone 12 olika tryck till olika delar av landet. Båda dömdes till pengaböter och Anna Maria/Anders Magnus dömdes också till att mista äran vilket innebar att fräntas medborgerligt förtroende. Här en av nio verser från ett av skillingtrycken med titeln "Jag borde ej skrifa som intet är lärd"

Två pigor omtalas som gifta sig vill,

Har det ock fullbordat med allt som hör till,

Men missnöjda båda när de sig besinna,

När de sedermera fick se och befinna,

Att skapnaden voro på jämlika sätt,

Å båda var kvinnkön som icke var rätt.

Läs mer om detta spännande fall i Karin Strands text: tinyurl.com/3t57fcxa

Erasmus+ – resa till Berlin

||| Ann Malm och Karin Nordgren, KMH-biblioteket i Stockholm, text



Utanför det mysiga hotell Elba. Körsbärsträden blommade. F.v, Elisabeth Smedberg, Karin Nordgren, Elsy-Marie Tysk. Foto: Ann Malm

I mars i år var vi fyra kollegor från olika avdelningar på KMH som gjorde en lyckad Erasmus+ resa till Berlin. Två av oss, Karin Nordgren och Ann Malm är musikbibliotekarer.

Erasmus+ förordar starkt att man gör ett så litet klimatavtryck som möjligt under sina resor. Vi reste därför med nattåget till och från Berlin och under vår vistelse i Berlin reste vi endast med "Berlinkortet" på tunnelbana och fjärrtåg samt en hel del med "apostlahästarna".

Vi besökte två lärosäten. Universität der Künste Berlin och Hochschule für Musik Hanns Eisler Berlin. Två lärosäten båda med musikutbildningar på högskolenivå men med två helt olika

typer av bibliotek – ett av dem ganska gammaldags och det andra ultramodernt.

Hochschule für Musik Hanns Eisler Berlin

På det här biblioteket arbetar fyra musikbibliotekarer. Själva bibliotekslokalen med öppna samlingar är inte så stor, men förutom den finns det också ytterligare fem rum, varifrån det går bra att beställa fram biblioteksmaterial. Allt utom rummet med donationer var katalogiserat i ett datorbaserat bibliotekssystem. Vi blev mycket väl mottagna av bibliotekarierna och vi bjöds på både fika och en rundvandring i huset.

Musik Universität der Künste Berlin

Det andra biblioteket vi besökte innehöll samlingar från 14 konstnärliga högskolor – (varav Musikhögskolan var den största) – som nu var sammanslagna till ett universitet med 4000 studenter.

Det här biblioteket har fram till helt nyligen varit sponsrat av Volkswagen. Här arbetar hela 40 bibliotekarer och både lokaler och utrustning var mycket moderna. Till det här biblioteket är även allmänheten välkommen. Öppettiderna är mycket generösa må-fr 09:00-24:00, lö 10:00-24:00, och såväl studenter, lärare och allmänheten har också tillgång till en stor reproavdelning.

Både utlån och återlämning var helt automatiserat. Studenter som studerade formgivning har fått vara med och påverka utformandet av biblioteket (en jättestor byggnad i fyra våningar). Bland annat fanns det madrasser att låna så att det gick att vila sig om man blev lite



Orkestermaterialsamlingen vid Universität der Künste Berlin. Foto: Karin Nordgren.

trött. Det gick också att luta sig mot det madrasserade bordet med växter (se bild), som också det var formgivet av studenter.

Musikhögskoledelen av universitetet hade ett eget hus där såväl övningsrum, musikinstrument för utlån samt orkestermaterial var inrymt. Vi fick en rundvandring även här och vi fick en inblick i hur det fungerade. Vi fick se vilken ordning och reda de hade på sina orkestermaterial. Hit fick ingen komma in utan att ha avtalat ett möte med bibliotekarien.

Vi hade fina dagar i Berlin där våren hade kommit lite längre än vad den hade gjort hemma i Stockholm. Här blomnade redan körsbärsträden. Vi rekommenderar varmt alla som har möjlighet att göra en Erasmusresa att ta tillfället i akt och göra det!



Madrasserat bord på biblioteket för studier och vila på UniversitätsdieKünste, Berlin. Foto: Karin Nordgren.

SMBF:s nye sekreterare presenterar sig

||| Martin Edelfeldt, Borås stadsbibliotek, text, Anna Södergren, Borås stadsbibliotek, foto



Jag som är ny sekreterare på SMBF heter Martin Edelfeldt och jag är bibliotekarie på Borås stadsbibliotek. Jag har jobbat där sedan 2011 och trivs väldigt bra.

Jag kommer ursprungligen från en liten stad i Småland som heter Tranås där jag bodde tills jag fyllde 19, slutade gymnasiet och flyttade till Västerås för att läsa litteraturvetenskap. Efter några

år däruppe med diverse plugg och jobb beslöt jag mig för att flytta till Borås och läsa till bibliotekarie. Fick ganska snabbt jobb direkt efter utbildningen och har stannat sedan dess.

Till vardags är jag en mångsysslare och har en ganska bred tjänst där jag först och främst jobbar med uppsökande verksamhet som kriminalvård och Boken kommer samt som musikbibliotekarie. Men jag kör också bokbuss, har diverse barnaktiviteter som sångstunder och hjälper till att planera vuxenlagets programverksamhet. Jag trivs med att ha många järn i elden. Privat så är musik min stora passion. Jag spelar el/akustisk gitarr sedan snart 30 år tillbaka och spelar allt från progressiv metal* till folkmusik. Är sedan många år aktiv i Göteborgs irländska folkmusikförening "Timsig" där vi försöker hålla den irländska folkmusikscenen aktiv genom att dels själva spela ute på olika pubar men också ordna festivaler med band från Irland. Älskar även musik med mycket improvisationselement och

spelar gärna bluegrass och rockfusion.

Kom först i kontakt med SMBF genom min numera pensionerade kollega Ingrid Boström som 2014 åkte till IAML:s internationella musikbibliotekskonferens i Antwerpen och där föreslog att SMBF:s årsmöte 2016 skulle hållas i Borås. Har sedan dess varit mycket intresserad av föreningens verksamhet och när jag nu inför årsmötet 2024 fick frågan om att gå med i styrelsen så tackade jag ja. Ser mycket fram emot uppdraget som sekreterare och styrelseledamot.

*Progressiv metal, även kallad Prog metal, är en komplicerad form av metal, som experimenterar mycket, bland annat med taktarter. Den räknas som hårdare än den progressiva rocken. (Källa: Wikipedia)

Läs mer:

Om TIMSIG timsig.se

I MBN 2016 - 2 (smbf.nu) om årsmötesdagarna i Borås/Göteborg

Munk och etnolog – Komitas 155-årsjubileum

||| Gunnel Jönsson, text



Komitas.

Ett något udda jubileum firas i år – det är 155 år sedan munken, körledaren, sångaren, kompositören och folkmusikinsamlaren Komitas (Կոմիտաս) föddes. Jag träffade en ambassadör för Komitas och den armeniska musiken i hennes lägenhet söder om stan. Karin Hellman, född Geworkian, är pianist, musikforskare och tonsättare och fick sin musikutbildning i Jerevan.

Karins intresse för Komitas musik hänger ihop med hennes kärlek till Armenien och den armeniska folkmusiken. Minnen från barndomens sommarlov kopplas till musik och dans. Hon känner stor tacksamhet över att musiken idag finns tillgänglig som följd av Komitas insatser för mer än 100 år sedan. Karin har använt hans musik som grundmaterial för några av sina egna kompositioner och även till arrangemang av folksånger, nertecknade av

honom. Hon lägger ner mycket energi på att entusiasmera svenska musiker och sångare, såväl professionella som amatörer, för Komitas musik.

Komitas, Vardapet – en förkortad historik

Komitas föddes som Soghomon Soghomonian i Kütahya, i regionen Hüdavendigâr (Bursa) vilayet (söder om det nuvarande Istanbul) i det Ottomanska riket 26 september (ny tid 8 oktober) 1869. Familjen var turkisktalande armenier. Som föräldralös tolvåring togs han om hand av den lokale armeniske biskopen. Tidigt kom han i kontakt med den armeniska folkmusiken och började att teckna ner den. Efter prästvigningen 1894, då han fick sitt namn Komitas Vardapet, reste han till Berlin för att studera vid Richard Schmidts musikkonservatorium och började där komponera och arrangera armeniska

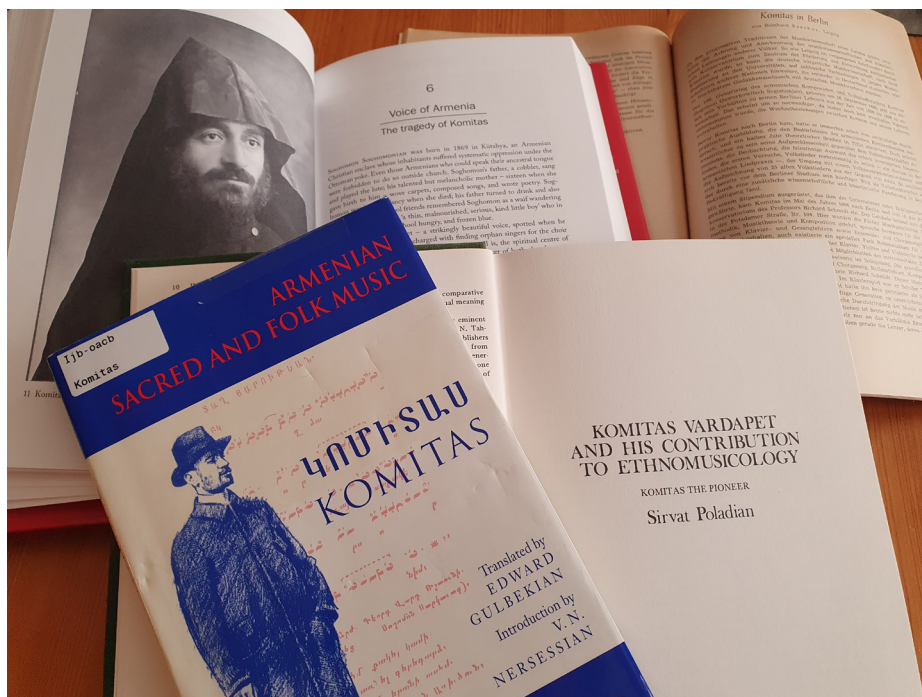
folksånger. Han studerade även musikvetenskap vid Friedrich Wilhelm universitet. Mellan 1890 och 1913 åkte han runt i Armenien och tecknade ner folkmusik han mötte i byarna. 1903 gav han ut den första samlingen någonsin av kurdisk folkmusik. Komitas var präst, musikforskare, kompositör, arrangör, sångare och körledare och ses som grundaren av den armeniska nationella musikskolan men också som en pionjär inom musikeknologi. Hans arbete med kyrkomusiken ledde till att han dechiffrerade den urgamla armeniska notationen (neumer). Hans skrifter om den armeniska musikens grunder i form av tetrakord blev avstamp för framtida musikeknologer i ämnet.

Han sågs ofta i prästdräkt men lika ofta i europeisk kostym tillsammans med sina vänner i Berlin. Han ledde flera körer och turnerade i Europa och framförde armenisk folkmusik. Med tiden återvände han till Armenien men prästerskapet där ogillade att han ägnade

“ Komitas var präst,
musikforskare,
kompositör, ar-
rangör, sångare
och körledare

sig åt världsliga ting, som att skriva kärlekssånger och ge konserter, och de motarbetade honom. 1910 flyttade han till Konstantinopel då han blev ombedd att där starta en kör, vilket utmynnade i Gusan-kören.

När turkarna genomförde ett folkmord på armenier 1915 sattes han i fängelse tillsammans med ytterligare 291 män av vilka blott 40 överlevde. Komitas blev



Litteraturstudier.

frisläppt av inrikesministern efter påtryckningar från den amerikanske ambasadören (Church 2021) som var en av hans stora beundrare. Komitas blev dock allvarligt psykiskt sjuk och slutade så småningom att tala. 1919 flyttades han till ett mentalsjukhus i Villejuif utanför Paris och fick diagnosen paranoia. Han återhämtade sig aldrig och avled 1935.

Hans aska fördes till Jerevan i Armenien och begravdes på den begravningsplats som fick hans namn, Komitas Park & Pantheon. Ytterligare ett sextiotal kulturpersonligheter med armeniskt ursprung ligger begravda här.

Vardapet är en titel för en högt utbildad präst.

Memory of the World (Unesco världsarv)

Komitas samlade in och skrev ner över 3000 musikstycken av armenisk folkmusik. Mer än hälften har försvunnit men 1200 är bevarade. 2023 blev Komitas samling av manuskript och kopior av folkmusiksamlingar, egna kompositioner och vetenskapliga texter om armenisk och kurdisk folkmusik utnämnt till världsarv av Unesco.

Collection of Works of the Composer Komitas Vardapet – Memory of the World (unesco.org) tinyurl.com/4kd43j7p

Karin Hellman Geworkian

Karin Hellman Geworkian, utbildade sig till pianist och kompositör i Jerevan. 1982 träffade Karin sin blivande man i Tallinn på en konsert och ödet tog henne senare till Sverige 1991. Karin förekommer flitigt som ackompanjatör runt om i Stockholm och brinner för musik, oavsett om det är Komitas, Strauss-familjens, Khatjaturians, Hugo Alfvéns eller hennes egen. Detta har fått henne att fortsätta att utbilda sig – bl.a. på sommarakademien i Salzburg för Hans Leygraf och under senare år på Gotlands tonsättarskola.

Mer om Karin Hellman: Pianist/Composer.org tinyurl.com/2ad5tbpa

Jubileumsåret 2024

Flera konserter och festivaler har ägt rum i bland annat Wien, Cardiff (med Armeniens nationella kammarorkester) och så klart i Armenien.

Karin har tillsammans med tenoren Christer Wikmark gjort en jubileums-presentation av Komitas på engelska och armeniska som ligger på Facebook.

Till jubileet 2019 skrev Karin en hyllning till Komitas, "Hör tystnaden" framförd av Stockholms saxofonkvartett. tinyurl.com/umsj33hk

En mängd hemsidor om Komitas är tillgängliga på nätet och inspelningar av hans musik finns på Youtube.

Komitas Pantheon - Wikipedia tinyurl.com/yc66me24

Komitas Museum komitasmuseum.am/en/

Jag tackar Karin för samtalet och lämnar henne att förbereda sin resa till Jerevan för en jubileumskonsert i Aram Chatjaturjan-konserternsalen med anledning av att Komitas-kvartetten firar sitt 100-årsjubileum, dit Karin är inbjuden att tala och framföra sin egen musik.

Litteraturlista

Komitas, Vardapet. - *Armenian sacred and folk music* / Komitas ; translated by Edward Gulbekian ; introduction by V.N. Nersessian. - 1998. - ISBN: 0-7007-0637-2.

Essays on Armenian music / ed. by Vrej Nersessian. - 1978. - ISBN: 0-900707-49-6.

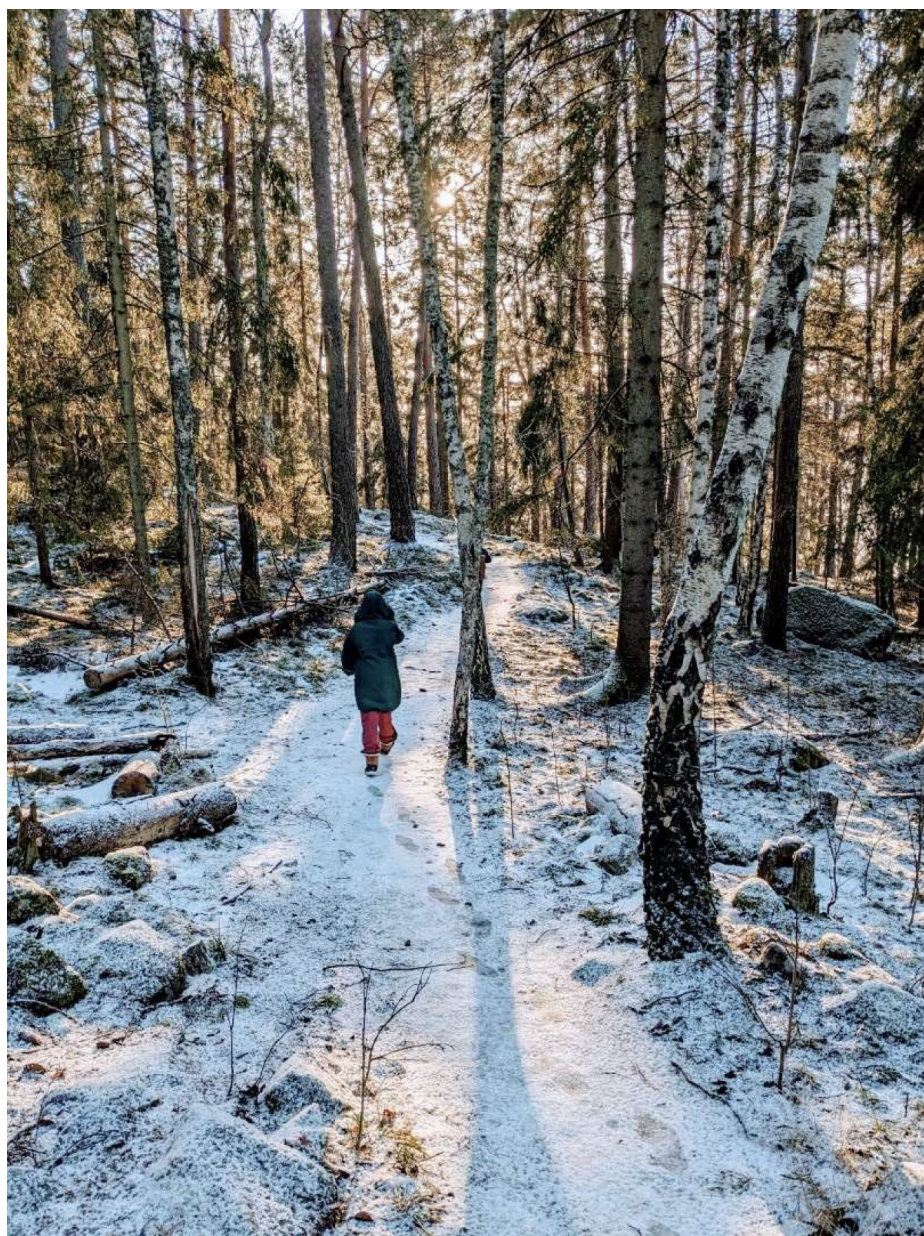
s.13-26: *Komitas Vardapet and his contribution to ethnomusicology. Komitas the pioneer.* Av Sirvat Polodian.

Church, Michael. - *Musics lost and found : song collectors and the life and death of folk tradition* / Michael Church.. - 2021[2021]. - ISBN: 9781783276073.

s.55-61: *Voice of Armenia: the tragedy of Komitas.*

Ekologisk hållbarhet på specialbibliotek

||| Sara Ekman, Musik- och teaterbiblioteket, text & foto



Sara Ekman, ute på skogs promenad.

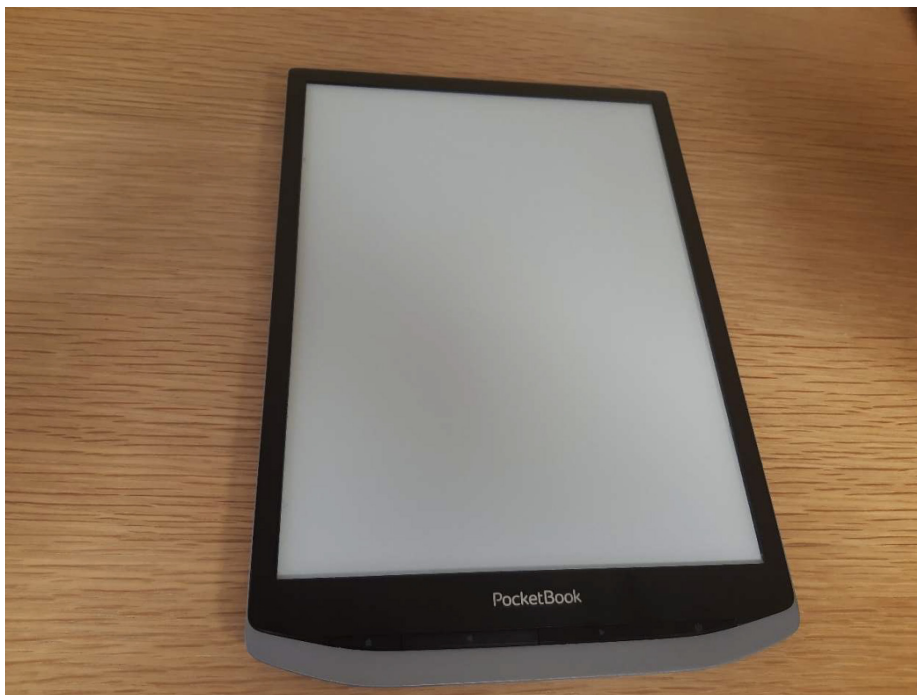
I början av 2023 blev jag klar med min uppsats om hur man arbetar med ekologisk hållbarhet på specialbibliotek. På bibliotekarieutbildningen läste vi en kurs om etik och hållbarhet på bibliotek och det var därifrån idén kom.

Hållbarhet

Hållbar utveckling är ett stort och aktuellt begrepp som används på många olika sätt i dagens samhälle. 1987 definierades begreppet i *The Brundtland report* av "The united nations commission on environment and development (UNCED)". Definitionen lyder 'Sustainable development is development that meets the needs of the present without comprising the ability of future generations to meet their own needs'.

Hållbar utveckling har tre dimensioner: social, ekonomisk och ekologisk hållbarhet. Den här artikeln är avgränsad till att behandla ekologisk hållbarhet på specialbibliotek, men begreppen överlappar varandra och de definitioner som används presenteras nedan.

Ett socialt hållbart samhälle är rättvist, jämlikt, inkluderande och demokratiskt. Ett sådant samhälle äventyrar inte möjligheterna för nuvarande och framtida generationer att få en rimlig livskvalitet.



Mer digitalt material kan påverka positivt i ett biblioteks hållbarhetsarbete.

Ekonomisk utveckling som inte medför negativ påverkan på social eller ekologisk hållbarhet är hållbar.

Ekologisk hållbarhet definieras med betoning på bevarande och skyddande av den biologiska mångfalden, vattnens, jordens och ekosystemens produktionsförmåga och estetiska och kulturella naturvärden. Ytterligare definitioner handlar om de ekologiska kretsloppen, mänskliga ingrepp och naturens och människors hälsa. Artikeln använder sig av de definitioner som berör resursförbrukning, att den mänskliga resursförbrukningen begränsas och effektiviseras. Ekologisk hållbarhet ses som en förutsättning för social- och ekonomisk hållbarhet, och social hållbarhet ligger till grund för ekonomisk hållbarhet.

Energisnåla bibliotek

I IFLA's bok *The green library* har de samlat artiklar om hur bibliotek kan vara hållbara i olika delar av verksamheten. Vikten av att ha med hållbarhetsarbetet i mål, inköspolicy och verksamhetsplaner betonas. Dagliga rutiner som hur man ser till att återvinna, ha energisnåla maskiner och skriva ut dubbelsidigt är viktiga saker för specialbibliotek att arbeta kontinuerligt med, men också för alla andra organisationer och företag.

Städning och underhåll kan utföras med ekologiskt hållbara material. En hållbar organisation kan inte använda engångsartiklar vid till exempel event. Man behöver se över transporter och leveranser, återanvända packningsmaterial, ha digitala nyhetsbrev, ha lånekort i ekologiskt hållbara material eller sluta med lånekort.

“ “ **Specialbibliotek behöver hitta perspektiv på hållbarhet som är relevanta för deras användare**

För ett bibliotek kan fjärrlån vara en av de praktiker som är mycket resurskrävande och behöver arbetas om. Till exempel genom att använda hållbara leveranser, återanvända hållbart packningsmaterial och att skicka skannade kopior av fria verk med mejl.

Vissa forskare menar att biblioteken behöver gå ifrån pappersanvändandet och bli mer digitala, men för att det ska vara möjligt behöver upphovsrättslagar uppdateras.

Certifieringar som Leed och ISO 14001 är standarder för miljöledningssystem som bibliotek kan använda sig av som vägledning. Man kan välja att certifiera sig, men man kan också arbeta i enlighet med standarden utan att certifiera sig. Certifiering innebär ofta kostnader, men det kan vara ett sätt att visa för användare att man arbetar ekologiskt hållbart.

Hållbara bibliotek

Begreppet gröna bibliotek har definierats som energisnåla bibliotek med betoning på ekologi. Hållbara bibliotek definieras som bibliotek som i sin verksamhet arbetar med hållbarhet och det kan då vara social, ekonomisk eller ekologisk hållbarhet.

Bibliotek kan vara ledande i arbetet med ekologisk hållbarhet i och med sin cirkulära verksamhet och vanan att arbeta med information och kunskap. Erfarenhet av att arbeta med hållbar utveckling behöver spridas genom information och kommunikation och på så sätt kan bibliotek vara med och bidra till nödvändiga samhällsförändringar.

Biblioteks- och informationsvetenskapen behöver visa bibliotekarier hur man kan arbeta med hållbarhet i verksamheterna. Till exempel undersöka vilka tvärvetenskapliga samarbeten som kan vara givande i både forskning och profession.

Folkbibliotek har ett brett folkbildande uppdrag och kan därmed ha hyllor och event som berör hållbarhet ur olika perspektiv utan att det känns frikopplat från deras samlingar. Specialbibliotek behöver hitta perspektiv på hållbarhet som är relevanta för deras användare och föra fram dessa.

Idag är bibliotek ofta mer än en plats där du kan låna böcker. Bibliotek kan vara en plats för upplevelser, en plats som bidrar till samhällets utveckling och en plats för kultur. En demokrati bygger på välinformerade individer och bibliotek kan bidra till det genom sitt uppdrag som är att främja bildning, upplysning och forskning.

Specialbiblioteken ska tillsammans med högskolebiblioteken bidra till landets "forskning, kunskapsspridning och kompetensutveckling" samt "tillhandahålla informationsresurser" till alla grupper i samhället enligt Regeringskansliets "Strategi för ett starkt biblioteksväsende".

Ekologisk hållbarhet på specialbibliotek

Mycket av arbetet med ekologisk hållbarhet går att applicera på andra institutioner och organisationer, men det som är specifikt för specialbibliotek i hållbarhetsarbetet är att de kan använda sin specialisering och expertis.

Att i praktiken uppmärksamma material som är ekologiskt hållbart i sitt innehåll, utförande eller som har upphovsmän som arbetar med ekologisk hållbarhet. Det kan man göra genom katalogisering och utställningar eller genom att man håller event, samtal eller andra aktiviteter som behandlar ekologisk hållbarhet utifrån sin profession.

En viktig del i arbetet med ekologisk hållbarhet är kommunikation. Specialbiblioteken kan informera sina användare, kollegor och samhället i stort om kunskap och praktik. Det behövs förebilder!

Sara Ekman arbetar som orkesterbibliotekarie på Musik- och teaterbiblioteket i Stockholm



"We are on the way to a green library system!"



IFLA Section
Environment,
Sustainability and Libraries

Ett exempel på en The Green Library Poster. Bibliotek kan ladda ner en mall från IFLA och själv fylla i hur man arbetar med hållbarhet. www.ifla.org/the-green-library-poster/

Summary in English

- The Archives Day 2024 – paper presentations held by the staff at The national Swedish libraries for music, theatre and dance. Lena Nettelbladt reports.
- An evening titled 'Blood traces in the archives' hosted by Svenskt visarkiv about criminal stories in the archives. Lena Nettelbladt reports.
- Sara Ekman, librarian at The national Swedish libraries for music, theatre and

- dance presents her bachelor's thesis from 2023 focusing on an ecological sustainable special library
- Ann Malm and Karin Nordgren from the Royal College of Music in Stockholm writes about a visit to Berlin under the umbrella of Erasmus+
- The EU Songbook is presented by the chief librarian Kerstin Carpvik
- A presentation of the Armenian priest, composer and collector of Ar-

menian folk music Komitas 155 years after his birth

- A new Swedish opera – *Herr Arnes penningar* – was premiered in October. The composer Peter Nordahl told our members about it.
- Our new secretary Martin Edelfeldt at the public library in Borås presents himself

God Jul och Gott Nytt År

önskar Musikbiblioteksnytt

AI-genererad
bild med ChatGPT
(gratisversion)

nr.3-4
2024


SVENSKA
MUSIKBIBLIOTEKS-
FÖRENINGEN